

КОМБІНОВАНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПЛУАТАЦІЙНОЇ НАДІЙНОСТІ ДЕТАЛЕЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ МАШИН

Клендій В.М., Хігров І.О. Хорошун Р.В.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Розроблено нові конструкції комбінованих інструментів для ремонту і відновлення отворів деталей машин, а також для підвищення експлуатаційної надійності і довговічності. Приведено методичку розрахунку зусилля для деформаційного зміцнення поверхонь відновлених отворів.

Ключові слова: *комбінований інструмент, розточування, зміцнення, розкатка.*

Найбільш широко вживані методи обробки і відновлення точних отворів, такі як тонке розточування на алмазно-розточувальних верстатах або прецизійне розточування на координатно-розточувальних верстатах, забезпечуючи високу точність обробки, не можуть гарантувати отримання високої якості обробленої поверхні і поступаються ряду обробних операцій по досягненні шорсткості поверхні. Тому в технологічний процес обробки і відновлення точних отворів додатково вводять операції притирання, калібрування, хонінгування, розкочування або вигладжування з метою підвищення експлуатаційної надійності і довговічності.

Комбінований інструмент для оброблення отворів (рис.1) виконано у вигляді зенкера 1, в якого кінцева частина виконана у вигляді внутрішнього діаметра 2, який є у жорсткій взаємодії з корпусом 3 розкатки відомим способом.

На зовнішньому діаметрі корпусу 3 розкатки жорстко встановлено розкатки у вигляді розкатних пішипників 4, які виконано у вигляді опорних кілець на зовнішньому діаметрі яких виконані профільні транспортні доріжки 5, які є у взаємодії з випуклими профільними роликками 6, які розміщені рівномірно по колу і які циліндричним кільцями з двох сторін меншими діаметрами 7 є у взаємодії з корпусом профільних роликів з можливістю кругового повертання. При цьому зовнішні профільні поверхні цих роликів 6 у розкатці є більшими корпусу 3 розкатки. З правого кінця корпус розкатки 3 закінчується конічним хвостовиком 8 відомої конструкції. В хвостовику 8 виконано центральний отвір 9 для подачі змащувально-охолоджувальних рідин, в якому в зоні різання і розкату-

вання виконані радіальні отвори 10, наприклад по два, осі яких на двох ступенях обробки зміщені на 180° . Причому центральний отвір в зенкері виконано глухим з його початкового кінця.

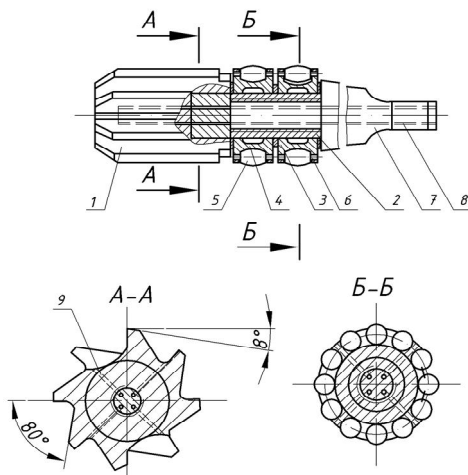

Рис. 1. Комбінований інструмент для оброблення отворів

Робота комбінованого інструмента для обробки отворів здійснюється наступним чином. Перед початком роботи поза межами верстату здійснюють заміри зовнішнього діаметра зенкера 1 і розкатника відомим способом і підбирають їх розміри таким чином, щоб на розкатування циліндричної поверхні залишали припуск $0,05-0,1$ в залежності від марки матеріалу деталі в якій обробляють отвори. Після чого комбінований інструмент встановлюють в шпіндель верстату, а заготовку в пристрій, підбирають відповідні режими обробки і здійснюють оброблення заготовки з відповідною подачею змашувально-охолоджуючої рідини.

В разі необхідності зенкер знімають, центральний отвір корпуса заглушають відомим способом, щоб не витікала рідина через центральний отвір, а тільки через радіальні отвори.

Особливістю універсального комбінованого інструмента є те, що на корпус 3 з хвостовиком 8 встановлюють розкатки з іншими ріжучими інструментами – свердлом, розверткою та інше.

До переваг комбінованого інструменту відноситься розширення технологічних можливостей для виготовлення, відновлення внутрішніх поверхонь різних типорозмірів.

Оправка для розточування і вигладжування внутрішніх циліндричних поверхонь (рис.2) виконана у вигляді циліндра 1, з правого торця

якого виконано два радіальні наскрізні отвори, перпендикулярно один до одного, на не великій відстані між ними. В перший наскрізний перпендикулярний отвір 2 з торця циліндра, встановлено радіальні розточні різці 3, які з неробочого кінця виконані пів конусними 4, які є у взаємодії з конічним кінцем 5 регульованого гвинта 6, який загвинчений з лівого торця по центру циліндра 1. Регульований гвинт регулює положення розточних різців на оправці. У другий наскрізний перпендикулярний отвір 7 встановлені вигладжу вальні інструменти 8 з роликowymi вигладжувальними елементами 9, які для кращого осьового переміщення виконані з двох сторін у вигляді конусів. Розточні різці жорстко закріплені до циліндра 1 кріпильними гвинтами 10, а вигладжу вальні є – закріплені кріпильними гвинтами 11, які з неробочої сторони виконані у вигляді внутрішніх пів конусів 12, які є у взаємодії з кінцем другого регульовального гвинта 13, який загвинчено перпендикулярно до осі в тіло циліндра 1 між вигладжу вальними інструментами 9. Виставлення розточних і вигладжувальних різців здійснюється поза верстатом з використанням спеціального пристрою або скоби. Циліндрична заготовка 14 встановлюється в спеціальний пристрій, або трьох кулачковий патрон (на кресленні не показано, показано тільки елементи базування).

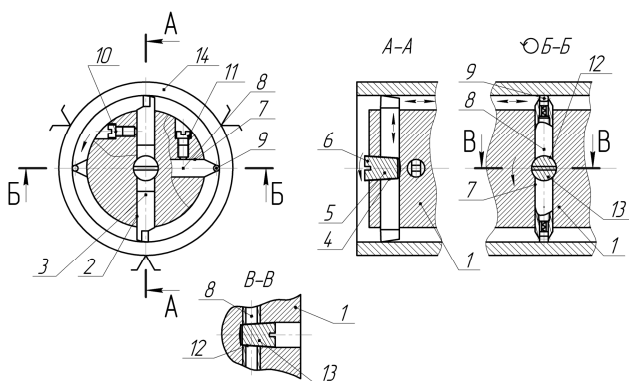

Рис.2. Оправка для розточування і вигладжування внутрішніх циліндричних поверхонь

Робота оправки здійснюється наступним чином. Поза межамі верстату різці 3 і 8 оправки виставляють на необхідний діаметр. Після чого їх жорстко встановлюють в шпиндель багату різального верстату в спеціальний пристрій чи кулачки верстату (на кресленні не показано). Встановлюють заготовку 14. Включають верстат і при обертанні оправки здійснюють колові рухи і здійснює одночасне сумісне розточування і вигладжування циліндричних поверхонь.

До переваг оправки відноситься підвищення якості оброблення внутрішніх, циліндричних поверхонь і підвищення продуктивності праці за рахунок суміщення двох операцій розточування і вигладжування.

При обробці отворів тонким пластичним деформуванням з подовжною подачею рівнодіюча всіх зусиль, як і при обробці різанням розкладається на три складові: нормальну P_y , дотичну P_z і осьову P_x . Основною складовою, яка створює необхідний тиск в зоні контакту деформуючого елемента і заготовки, є нормальна сила P_y .

У відповідності з поставленим завданням операції оптимальним буде зусилля P_y , при якому досягається змінання тільки шорсткості поверхні без зміни досягнутих попередньою обробкою параметрів точності форми і хвилястості поверхні.

Величина зусилля P_y , необхідного для змінання нерівностей попередньої обробки може бути визначена за наступним залежностям:

при алмазному вигладжуванні:

$$P_y = 2\pi R \sigma_m k_\mu R_z^{exx} \quad (1)$$

при розкатуванні:

$$P_y = 5,14\pi R \sigma_m R_z^{exx}, \quad (2)$$

де R - радіус деформуючого елемента, мм;

σ_m - межа текучості оброблюваного матеріалу, МПа;

R_z^{exx} - висота нерівностей вихідної поверхні, мм;

k_μ - параметр, який враховує характер тертя деформуючого елемента і заготовки,

$$k_\mu = \frac{3\pi}{4} - \frac{\arccos 2\mu}{2} + \frac{\sqrt{1-4\mu^2}}{2} + \frac{1}{2}, \quad (3)$$

де μ - коефіцієнт тертя.

При обробці на алмазно-розточувальних верстатах, коли деформуючий елемент обертається разом з розточною борштангою, необхідно також враховувати і величину відцентрової сили, яка діє на деформуючий елемент. У цьому випадку сумарне нормальне зусилля, що діє на оброблювану поверхню, визначиться виразом

$$P_y = P_H + P_u \quad (4)$$

де P_H - зусилля, що розвивається пружиною деформуючого елемента (зусилля настройки);

P_u - відцентрова сила, що діє на деформуючий елемент.

Тоді:

$$P_u = \frac{mV^2}{r_u} \quad (5)$$

$$P_y = P_H + \frac{mV^2}{r_u} \quad (6)$$

де m - маса деформуючого елемента, кг;

V - швидкість обробки, м/с;

r_u - радіус центра ваги деформуючого елемента, м.

Так як відцентрова сила r_u виникає при обертанні борштанги в процесі обробки незалежно від зусилля попередньої настройки пружного елемента (пружини) деформуючого інструменту, то настройку цього елемента потрібно виконувати не на розрахункову величину P_y , а на зусилля налаштування:

$$P_H = P_y - P_u = P_y - \frac{mV^2}{r_u}. \quad (7)$$

Висновки. Представлено нові конструкції інструменту зокрема комбінованого інструменту для оброблення і виготовлення отворів та оправки для розточування і вигладжування внутрішніх циліндричних поверхонь під час виготовлення і ремонту деталей машин, які забезпечують підвищення експлуатаційної надійності і довговічності деталей сільськогосподарських машин.

Приведено аналітичні залежності для визначення оптимального зусилля деформаційного зміцнення поверхні оброблених отворів.

Список використаних джерел

1. Линчевський П.А., Иоргачев В.Д., Шрон Л.Б. Обоснование параметров процесса совмещенной обработки точных отверстий методами тонкого растачивания и тонкого пластического деформирования. – Вісник СевНТУ Севастополь 2012.
2. Ящерицын, П.И. Основы резания материалов и режущий инструмент [Текст] / П.И. Ящерицын, Л.М. Еременко, Н.И. Жигалко. – Мн.: Выш. школа, 1981. – 560 с.

Аннотация

КОМБИНИРОВАННЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭКСПЛУАТАЦИОННОЙ НАДЕЖНОСТИ ДЕТАЛЕЙ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ МАШИН

Клендий В.М., Хитров И.А. Хорошун Р.В.

Разработаны новые конструкции комбинированных инструментов для ремонта и восстановленных отверстий деталей машин. Приведены методика расчета усилия для деформационного упрочнения поверхностей восстановленных отверстий.

Ключевые слова: *комбинированный инструмент, расточка, укрепления, раскатки.*

Abstract

COMBINED TOOLS FOR INCREASING OPERATIONAL RELIABILITY OF AGRICULTURAL MACHINERY PARTS

Klendiy V.M. Hitrov I.A. Horoshun R.V.

New designs of combined tools for repairing and restoring holes of machine parts were developed. The method of effort calculation for strain hardening surfaces of restored holes.

Keywords: *combination tool, boring, strengthening, expansion.*